

Pedagogija: umjetnost nošenja s rizikom, a ne njegovog izbjegavanja

Roger Prott

Tijekom planiranja odgoja i obrazovanja koje bi se trebalo odvijati negdje između permisivnosti i pretjerane zaštite, moraju se uvažavati prilike koje potiču razvoj.

Prema njemačkom zakonu i pravnoj praksi¹ roditeljska prava i obveze tijekom podizanja djece su zajamčena, uključujući i obveznu superviziju. Njemačkim Ustavnim zakonom i Građanskim zakonodavnim kodeksom propisani su najvažniji ciljevi odgoja i obrazovanja. U duhu demokracije i prvenstva koje se daje slobodnom razvoju ličnosti, djecu bi trebalo odgajati tako da budu što samostalnija, ali i timski igrači, odgovorna i brižna prema sebi i drugima.

Odgajanje djece obuhvaća i zaštitu treće osobe od ozljeđivanja, kao i zaštitu samog djeteta, što podrazumijeva postupke poput nadzora. Vrlo je važno da nitko ne bude ozlijeđen, ali život nosi rizike. Ovo počinje nalikovati na nerješiv konflikt. Mogli bismo zaštititi djecu smještajući ih u kaveze poput zečeva, dopuštajući im kretanje u prostoru jedino pod uvjetom da s njima održavamo stalni kontakt očima. Samo tada bi djeca bila sigurna, a rizik od ugrožavanja nekog trećeg ne bi postojao. Bez ikakvog rizika? Doista? Takav nadzor bi se kosio s ciljem slobodnog razvoja, što bi značilo da je protuzakonit. Takvo ograničavanje osujećuje razvoj neovisnosti i odgovornosti. Glavni odgojno-obrazovni zadatak nije sigurnost za i od djece. Roditelji - mi još uvijek pogled upiremo na njih - moraju uvijek na umu imati glavni cilj 'slobodnog razvoja' i s njim usuglasiti svoju razinu nadzora djece. Drugim riječima, nadzor je sekundarna zadaća, to je način poticanja neovisnosti. On nije sam sebi svrha, niti

se prvenstveno na njega cilja u tekstu 'Sigurnost i zaštita'.

*'Kad određujemo mjeru obveznog nadzora, moramo osigurati ravnotežu između potrebe za minimalnom razinom zaštite i reda i pedagoškog cilja izraženog u zahtjevu za slobodnim razvojem dječje ličnosti.'*²

Zato njemački zakon prepoznaje brojne rizike svakog razvojnog procesa. S razvojem - životom - se ne može kalkulirati. Iako je od prioritetne važnosti minimalizirati štetu odgovornim ponašanjem, ona je uvijek moguća. 'Sigurnost' predstavlja kompetentno nošenje s rizicima, a ne njihovo izbjegavanje. Neovisna, odgovorna odrasla osoba nadzire samu sebe. To je zadatak koji bi svatko trebao imati od najranije mladosti. Kad roditelji predaju svoju djecu odgajateljima u vrtiću, to isto čine i sa svojim pravom i dužnošću da poučavaju. Usto, svi bitni zakoni koji se odnose na rad službi namijenjenih djeci također naglašavaju upravo te odgojno-obrazovne zadatke i prava.

'Dječja igra podrazumijeva otkrivanje novih teritorija... Inače bi svaki pravilan dječji razvoj, posebno proces učenja nošenja s opasnošću, bio usporen.' Suprotno važećem zakonu, izgleda da jača tendencija za izbjegavanjem bilo kakvog rizika. Roditelji gotovo da i ne puštaju svoju djecu da se sama igraju vani; razvoze ih od vrata do vrata i konstantno su s njima na vezi putem mobilnih telefona. Visoki su standardi sigurnosnih mjera prilikom izgradnje novih objekata, pa se oni zbog velikih troškova rjeđe grade. Odgajatelji slijede isti trend. Često djeci ne dopuštaju

slobodu ili aktivnosti koje bi kod kuće bile dozvoljene.

Kaže se da je sve to u cilju zaštite djece. Iza ovih riječi krije se potreba odraslih za samozaštitom. Nema štete, nema problema i sve izgleda sjajno! Ali izgled vara. Ustanova u kojoj se nikad ništa ne događa može ustvari biti vrlo opasna za djecu jer u takvom okruženju djeca rijetko imaju priliku učiti kako biti neovisan. Nezgode u vrtićima mogu se vidjeti kao indikatori pokušaja odgajatelja da realiziraju svoje obveze i zadatke. Ukoliko odgajatelji i roditelji ne riskiraju, dijete će biti u opasnosti da se nepotpuno razvije. Odgajatelji rade u posebno opremljenim ustanovama: testiranim,

Prednost imaju djeca u igri

obrazovne težnje i ciljevi nam pomažu da prebrodimo ova osjetljiva razvojna razdoblja. Tek kad djeca mogu procijeniti i prosuditi rizik, mogu naučiti kako će biti sigurna. Državna odgovornost za obrazovanje mora biti realizirana radom odgajatelja - to je njihova prioritetna zadaća. Način na koji nadziru djecu trebao bi se uskladiti s njihovom zadaćom. Na neki način raste pritisak za smanjivanjem rizika.

standardiziranim, sigurnim - na sreću ne potpuno sigurnim od svakog rizika. Ukoliko bi se njihova sigurnosna komponenta pojačala, postale bi ustanove za sigurno čuvanje djece, skladišta bez pedagoške misije. Takve zgrade bi se mogle usporediti sa zatvorima: sigurnost iznad svega, bez imalo mjesta za slobodan i neovisan razvoj.

'Razina nadzora mora biti u ravnoteži s odgojno-obrazovnim ciljem ostvarenja dječjih razvojnih potencijala i potrebe da djeluju neovisno i odgovorno. Stalni nadzor može ometati osobni razvoj...'

Kada se djeca dobro snalaze u kući i vrtu i sama se igraju vani i unutra, nezgode su uvijek moguće. Gotovo nikada se ne dogodi da je ta nezgoda razlog određivanja (zakonske) mjere obveznog nadzora. Još uvijek je ne samo dopušteno da se djeca igraju bez neposrednog nadzora odraslih, već je to i neophodno. Nadzirati znači biti u stanju prosuditi što bi djeca mogla raditi, imati u njih povjerenja i povremeno otkloniti eventualne sumnje. Pod određenim okolnostima roditelji će se morati umiješati i ograničiti dječje aktivnosti - ali samo privremeno, ne trajno.

'Trajni nadzor (petogodišnjaka) mogao bi se svesti na držanje prodika, a što bi se kosilo s poučavanjem za samostalnost i odgovornost.'

Promatrati djecu ne znači pratiti svaki njihov korak. Poznato je da što su djeca mlađa i što odgajatelji manje o njima znaju, to je veći zahtjev za strogim nadzorom i češća priča o opasnim mjestima i igrama. Pa ipak, odgojno-

profesionalnu reputaciju uzmičući pred ovim pritiscima. Slika dadilje koja budno prati dijete ponovno je oživjela. Mišljenje da muškarci i žene (još uvijek) imaju različite sposobnosti nošenja s rizikom mogu biti poziv za veći broj muškaraca u ovim zvanjima.

Gotovo svi suci potvrđuju da u svojim presudama uvažavaju činjenicu da u svakodnevnom životu nema izoliranog mjesta na kojem su djeca potpuno sigurna. Znači li to da odgajatelji mogu dopustiti sve? Niti govora! Ali moraju uzeti u razmatranje činjenicu da je pretjerani nadzor jednako štetan kao i premali. Moraju se zapitati koje pedagoško oslobađanje služi kao osnova prilikom procesa planiranja:

1. Je li to korak ka slobodnom razvoju, neovisnosti i odgovornosti?
2. Mogu li se u planiranim aktivnostima izdvojiti neke konkretne opasnosti/ rizici?
3. Vrijedi li se upustiti u pretpostavljeni

rizik ili se isti ishod može postići kroz neku manje opasnu aktivnost?

4. Mogu li održati pregled nad aktivnošću?
5. Kako sam pripremljen/a za moguću nezgodu?

Ukoliko tijekom planiranja odgajatelji vode računa o ovim pitanjima i ukoliko su do određene razine odgovorni za svoje postupke, neće biti u opasnosti. Djeca se, s druge strane, mogu pripremati za odgovoran život.

Roger Prott je pedagog, radi u Berlinu kao slobodni savjetnik za pitanja organizacijskog razvoja i obrazovanja odraslih (www.rogerprott.de) rogerprott@freenet.de

- 1 Sve do Njemačkog federalnog suda (Bundesgerichtshof), koji je najviša instanca apelacijskog suda za civilne i kriminalne procese.
- 2 Dijelovi napisani italic slovima citiraju tekst o obveznoj superviziji.

Pozor prisutnog odgajatelja dopušta djetetu da se upusti i u rizične situacije koje potiču njegov razvoj

